

XIV. A FOGYASZTÓK ÉRDEKEIT SÉRTŐ BŰNCSELEKMÉNYEK

BÉKÉS ÁDÁM

- XIV.1. Szabályozási előzmények
- XIV.2. A hatályos szabályozás bemutatása
 - XIV.2.1. A rossz minőségű termék forgalomba hozatala
 - XIV.2.2. A fogyasztók megtévesztése
 - XIV.2.3. A megfelelés hamis tanúsítása
 - XIV.2.4. A versenytárs utánzása
- XIV.3. A hatályos szabályozás elemzése és értékelése
 - XIV.3.1. A rossz minőségű termék fogalomba hozatala
 - XIV.3.2. A megfelelés hamis tanúsítása
 - XIV.3.3. A fogyasztók megtévesztése
 - XIV.3.4. A versenytárs utánzása
- XIV.4. De lege ferenda javaslatok
 - XIV.4.1. A fogyasztó fogalma
 - XIV.4.2. A rossz minőség
 - XIV.4.3. A fogyasztói csoportok
- XIV.5. Felhasznált irodalom

XIV.1. SZABÁLYOZÁSI ELŐZMÉNYEK

Időről időre felmerül az a probléma, hogy a fogyasztói érdekeket valóban a büntetőjogi pönalizáción keresztül lehet-e a legjobban érvényesíteni, vagy az ultima ratio elvének megfelelően más jogágak szankciórendszere alkalmasabb a kívánt cél eléréséhez. Nyilvánvaló, hogy a büntetőjog csak kiegészítő szerepet tölthet be, hiszen a fogyasztóvédelem és a gazdasági verseny közjogi téren és szakhatósági oldalon hatékonyan valósul meg a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság (NFH), a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (Nébih), a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH), a Gazdasági Versenyhivatal (GVH) által, de említeni lehet a Magyar Nemzeti Bankot mint a pénzügyi fogyasztóvédelem terén eljáró hatóságot is.

A GVH kiemelkedő aktivitása a fogyasztói csoportok kontrollálása, a kartellek felderítése vagy éppen a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megakadályozása terén

nem is hasonlítható össze a bűnügyi statisztikákban regisztrált és a fejezethez tartozó bűncselekmények esetszámával. Érdemes kiemelni, hogy a 2010–2015 közötti időszakban a megfeleléség hamis tanúsítása és a minőség hamis tanúsítása bűncselekmények regisztrálására egy-egy alkalommal került sor, de a többi bűncselekmény éves elkövetési száma is gyakran öt alatt van.¹ Ezek olyan számok, amelyek alappal vetik fel a dereguláció kérdését, ha csupán az elkövetések gyakorisága alapján vizsgáljuk egy tényállás hasznosságát.²

A 334/B/2004. (III. 28.) AB határozat alapját azon utólagos normakontroll iránti indítvány képezte, amely szerint a fogyasztókat károsító cselekmények büntetőjogi szankcionálása szükségtelen. Az indítványozó érvelése szerint a tisztességtelen piaci résztvevőket a természetes piaci mechanizmusok kiszűrik, illetve ha a piaci szereplő a magatartásával kárt okoz, akkor a károsult polgári perben vagy közigazgatási eljárásban orvoslást találhat. Ezen álláspont szerint a büntetőjogi fellépés eltúlzott a piaci résztvevők magatartásának valós társadalomra veszélyességéhez képest. Az Alkotmánybíróság az utólagos normakontroll iránti indítványt elutasította. Visszautalt a 30/1992. (V. 26.) AB határozatra, amely szerint „[...] a büntetőjog társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen. A büntetőjogi szankció, a büntetés szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása akkor, amikor már más jogágak szankciói nem segítenek.” Az Alkotmánybíróság a 334/B/2004. határozatában kifejtette, hogy a jogrendszerben szokásos és üdvös megoldás az, ha a polgárjogi eszközök, az igazgatási és szabálysértési szabályok, valamint a büntetőnormák a fokozatosság elvének megfelelően egymásra épülő rendszerben jelennek meg. E nézőpont szerint, ha úgy tetszik – függetlenül a bűnügyi statisztika számaitól – a jogalkotó az alkotmányossági követelményeknek megfelelően teljesítette az ultima ratio elvét, hiszen a megfogalmazott bűncselekmények mellett a szabálysértési törvény is szankcionálja a kisebb súlyú, fogyasztókat sértő cselekményeket³.

XIV.2. A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS BEMUTATÁSA

A *Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény* (a továbbiakban: Btk.) XLII. fejezetét alkotják azok a bűncselekmények, amelyek szankcionálásával a fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát igyekeznek megőrizni. A fogyasztók védelme terén azonban hiba lenne a fejezet törvényi tényállásait önmagukban tekinteni, hiszen vannak olyan kettős jogtárgyú bűncselekmények, amelyek a fogyasztók mellett például az emberi egészséget is védelmezik, példaként említhető az ártalmas közfogyasztási cikkel visszaélés.

¹ Forrás: *Bűnügyi Statisztikai Rendszer*. Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztálya, <https://bsr.bm.hu>

² Érdemes megjegyezni, hogy a statisztika szerint az élelmiszerlánc-biztonsági és fogyasztóvédelmi szabálysértések miatt indult ügyek száma ennél jóval nagyobb: 2012-ben 1223; 2013-ban 1395; 2014-ben 417. Forrás: *Bűnügyi Statisztikai Rendszer...*, i. m.

³ Lásd a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény XXIX. fejezet szabálysértéseit.

A korábbi *Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény* (1978. évi Btk.) legutolsó szabályozásához képest a hatályos Btk. XLII. fejezetének törvényi tényállásai nem mutatnak jelentős szemléletbeli változást, a fellelhető különbségek leginkább finomításokra és egyértelműsítési törekvésekre utalnak. Az alacsony számú regisztrált bűncselekmény miatt a bírói gyakorlat megítélésére alkalmas eseti döntésekben sem bővelkedünk.

A fejezetbe tartozó bűncselekmények hatályos és az 1978. évi Btk.-ban volt szövegének változásait az alábbiakban foglalhatjuk össze.⁴

XIV.2.1. A ROSSZ MINŐSÉGŰ TERMÉK FORGALOMBA HOZATALA

A Btk. a rossz minőségű termék forgalomba hozatalának tényállását a háttérszabályok változására tekintettel korszerűsítette, illetve megváltoztatta az elkövetési magatartások körét, ugyanis elhagyták a termék minőségének megállapítására vonatkozó szabály megszegésével megvalósítást, tudniillik ez kellően értékelhető a megfelelés hamis tanúsítása körében. A Btk. nem vette át a *használatba ad, feldolgozásra értékesít, vagy ezek iránt intézkedik* fordulatokat. A jogalkotó ezáltal megerősíteni kívánja azt, hogy a forgalomba hozatalon, forgalmazáson érteni kell a használatba adást, és nemcsak a közvetlen fogyasztás célját szolgáló, hanem a termelés folyamatában továbbfeldolgozásra kerülő termék értékesítése is ide értendő. A törvény büntetendővé teszi a forgalomba hozatalra irányuló előkészületet is, ezáltal biztosítva a forgalomba hozatalt megelőző – korábban tételesen felsorolni próbált – magatartások büntethetőségét.

XIV.2.2. A FOGYASZTÓK MEGTÉVESZTÉSE

A fogyasztók megtévesztése bűncselekmény az 1978. évi Btk. 296/A. §-ához képest több módosítást vezetett be. A tényállás két alapesetet szabályoz: a) büntetendő annak a cselekménye, aki szervezett termékbemutatón különleges árkedvezmény vagy árelőny meglétéről, vagy nyerési esélyről megtévesztésre alkalmas tájékoztatást ad; illetve b) áru lényeges tulajdonsága tekintetében valótlan tartalmú tájékoztatást ad. A Btk. új minősített esetet is ismer, a bűncselekmény súlyosabban fog minősülni, ha a (2) bekezdésben meghatározott cselekményt az áru egészségre és a környezetre gyakorolt hatásával, veszélyességével, kockázataival vagy biztonságosságával kapcsolatos jellemzőivel összefüggésben követik el, mivel ezek olyan tényezők, amelyek fokozottabban érinthetik a fogyasztók testi épségét, egészségét, ezért súlyosabban értékelendők.

A törvény új büntethetőséget megszüntető okot állapít meg a rossz minőségű termék forgalomba hozatala esetére: nem lesz büntethető az elkövető, ha mihelyt tudomást szerez a termék rossz minőségéről, mindent megtesz azért, hogy a rossz minősé-

⁴ Békés (2013) 171. o.

gű termék a birtokába visszakerüljön. Ez esetben a károsodás megelőzése érdekében megtett, annak elhárítását célzó aktív magatartást méltányolja a törvény a büntetlenség biztosításával. Ez a büntetethetőségi akadály jól jellemzi a jogalkotó azon törekvését, hogy sokkal fontosabb a tényleges fogyasztóvédelem és a prevenció érvényre juttatása, mintsem az állami büntetőhatalom érvényesítése.

XIV.2.3. A MEGFELELŐSÉG HAMIS TANÚSÍTÁSA

A hatályos Btk. a minőség hamis tanúsítása tényállás elnevezés helyett bevezette a megfelelőség hamis tanúsítása elnevezést, mivel ez a fogalom szerepel immár a *termékek piacfelügyeletéről szóló 2012. évi LXXXVIII. törvényben* (a továbbiakban: Tpfvtv.).

XIV.2.4. A VERSENYTÁRS UTÁNZÁSA

A versenytárs utánzása bűncselekmény a korábbi törvényben áru hamis megjelölése elnevezés alatt szerepelt (1978. évi Btk. 296. §). A hatályos törvény a korábbi elkövetési magatartásokat áttemelte, ugyanakkor a törvényi tényállást kiegészítő jelleggel állapítja meg. Ennek oka, hogy számos esetben vitát okozott, hogy az áru hamis megjelölésének és az iparjogvédelmi jogok megsértésének mi az elhatárolási ismerve. A szubszidiaritással a jogalkotó egyértelművé tette, hogy ha az utánzás vagy az utánzott árura elkövetett jogsértés bejegyzett oltalom által védett jogokat sért (oltalombitorlás), az iparjogvédelmi jogok megsértése állapítandó meg, míg ha a jellegzetes külsejű, csomagolású, megjelölésű, elnevezésű áru nem áll iparjogvédelmi oltalom alatt, de az a fogyasztók számára az adott jellegzetességgel vált ismertté (jellegbitorlás), akkor e tényállás lesz megállapítható.

XIV.3. A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS ELEMZÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

XIV.3.1. A ROSSZ MINŐSÉGŰ TERMÉK FOGALOMBA HOZATALA

A rossz minőségű termék fogalomba hozatala bűncselekmény védett jogi tárgya a fogyasztói érdekek (fogyasztó életének, testi épségének, és biztonságának) biztosítása a termékek biztonságosságának, minőségének védelme útján. A bűncselekmény keretdiszpozícióként jelenik meg, amelyet a nemzeti szinten legfőbb normaként a *fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény* (Fgytv.) és a Tpfvtv., míg szupranacionális szinten az uniós jogi aktusok töltenek ki tartalommal (például az *Európai Parlament és a Tanács 765/2008/EK rendelete*). Az egyes termékekre és szolgáltatásokra külön részletszabályokat határozhatnak meg az eltérő szintű normák és uniós jogi aktusok,

amelyeket az egyedi eset vizsgálatakor figyelembe kell venni. A fogyasztó fogalmát⁵ – amely 2012 nyarán kiszélesedett – az Fgytv. 2. § a) pontja adja meg, amelyből büntetőjogi szempontból az alábbi meghatározás releváns: fogyasztónak minősül az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy.

A rossz minőségű termék fogalomba hozatala bűncselekmény elkövetési tárgya a rossz minőségű termék, amelyet a jogalkotó a tényálláshoz fűzött – (6) bekezdés – értelmező rendelkezésben határozott meg. Ezen értelmezés azonban inkább arra világít rá, hogy mit kell rossz minőségen érteni, hiszen a biztonságossági és minőségi követelményeknek, illetve a rendeltetésszerű használhatóságnak való meg nem felelést hivatkozza.⁶

A termék fogalmát az Fgytv. határozza meg, amely szerint terméknek minősül minden birtokba vehető forgalomképes ingó dolog – ide nem értve a pénzt, az értékpapírt és a pénzügyi eszközt –, továbbá a dolog módjára hasznosítható természeti erő, amelyet a gyártó vagy forgalmazó a fogyasztó számára hozzáférhetővé tesz. Ezt a fogalmat azonban pontosítani szükséges, mivel a Tpftv. eltérő fogalmat használ a termékre: minden olyan ingó dolog, amelyet fogyasztóknak és felhasználóknak szántak, és üzleti tevékenység folyamán, ellenszolgáltatás fejében vagy anélkül, új, használt vagy újra feldolgozott állapotban szállítottak vagy bocsátottak rendelkezésre, kivéve az élelmiszer, a takarmány, az élő növény vagy állat, az emberi eredetű készítmény vagy a közvetlenül a növények vagy állatok reprodukciójához kapcsolódó növényi vagy állati eredetű készítmény, továbbá a villamos energiáról, a földgázellátásról és a távhőszolgáltatásról szóló törvény hatálya alátartozó termékek és szolgáltatások.

A rossz minőség meghatározásához ellenkező megközelítést kell alkalmazni, azaz vizsgálni kell, hogy milyen termék tekinthető biztonságosnak, vagy mit jelent a rendeltetésszerű használat.⁷ A Tpftv. szerint biztonságosnak kell tekinteni egy terméket, ha az a szokásos vagy észszerűen előrelátható használati feltételek mellett nem jelent veszélyt, vagy kizárólag a termék használatával összeegyeztethető, elfogadhatónak tekinthető, és a személyek biztonsága és egészsége magas szintű védelmének megfelelő legkisebb veszélyt jelent. A rendeltetésszerű használat fogalmát sem az Fgytv., sem pedig a Tpftv. nem határozza meg, így annak köznapi értelmét kell használni, amely nyilvánvalóan nehézséget okozhat a mindennapi bírósági munkában.

Az *Európai Parlament és a Tanács 765/2008/EK rendelete* (EK-rendelet) szerint forgalmazónak azt kell tekinteni, aki az értékesítési láncban a gyártón és az importőrön kívül a közösségi piacon a terméket a gazdasági tevékenység keretében rendelkezésre bocsátja értékesítés, fogyasztás vagy használat céljára, akár ingyen, akár ellenérték fejében. Tekintettel azonban arra, hogy a rossz minőségű termék fogalomba hozatala törvényi tényállásnak az előkészülete is büntetendő, így annak tettese lehet a gyártó és az importőr is.

A magatartás akkor diszpozíciószerű, ha az elkövető tisztában van azzal – vagy gondatlan elkövetés esetén fel kellene ismernie –, hogy az általa forgalmazott termék

⁵ MOLNÁR (2009) 61. o.

⁶ BÉKÉS (2013) 173. o.

⁷ PÉTER (2000) 64–70. o.

rossz minőségű. Ez a tudati elem szükséges ahhoz, hogy a csalárd jellegű magatartás megvalósuljon, hiszen a tényállásszerű elkövetési magatartás a fogyasztóban téves feltevést alakít ki. Az elkövetési magatartás a forgalomba hozattalal megvalósul, így nem szükséges, hogy a terméket a fogyasztó ténylegesen meg is vásárolja. Maga a forgalomba hozatal mindig aktív magatartás, azonban a gondatlan alakzatban a forgalmazó valamely – a biztonságos forgalmazásra vonatkozó – kötelezettségét elmulasztja teljesíteni.⁸

XIV.3.2. A MEGFELELŐSÉG HAMIS TANÚSÍTÁSA

A megfelelés hamis tanúsítása bűncselekmény szükségességét az a társadalmi érdek adja, hogy a forgalmazásra szánt termékeknek az előírt követelményeknek való megfelelése a valóságnak, vagyis tényleges minőségüknek megfelelően kerüljön megállapításra. A bűncselekmény keretdiszpozícióként jelenik meg, amelyet nemzeti szinten legfőbb normaként a Tpfvt., míg szupranacionális szinten az uniós szakági (értsd termékkategóriák, szabványok) jogi aktusok töltenek ki tartalommal, ezekből talán a legfontosabb a 2001. december 3. napján elfogadott, utoljára 2009-ben módosított, *az általános termékbiztonságról szóló 2001/95/EK irányelv*.

A megfelelés hamis tanúsítása bűncselekmény elkövetési tárgya a megfelelési tanúsítvány, megfelelési nyilatkozat és jelölés. A megfelelést igazoló dokumentumokat – ahogy a Tpfvt. fogalmaz – az Európai Parlament és a Tanács 765/2008/EK rendelete szerinti megfelelésértékelési eljárásban adja ki a megfelelésértékelő szervezet, ezzel bizonyítva, hogy egy termékkel, eljárással, szolgáltatással, rendszerrel, személlyel vagy szervezettel kapcsolatos, meghatározott követelmények teljesültek.

A tényállásban meghatározott elkövetési magatartás a *valótlan adat tanúsítása*. Az elkövetési magatartás csalárd jellegű, hiszen a fogyasztóban téves feltevést alakít ki. A diszpozíciószerű magatartás mindig aktív, mivel a dokumentációt módosítania, hamisítania kell az elkövetőnek, vagy teljesen valótlan dokumentumot kell készítenie.⁹ A törvény a *tanúsítás* igével minden cselekményt a hatálya alá von, amelynek eredményeként a valótlan adatot – irreleváns, hogy jobb vagy rosszabb adatot – igazoló dokumentum létrejön, vagy a terméken elhelyezésre kerül. Önmagában a CE jelzés megalapozatlan feltüntetése a terméken is már tényállásszerű, mivel a termék ilyen esetben nem esett át a jogszabályi kötelező vizsgálatokon és megfelelésértékelésen.

A cselekmény rendbelisége a termékfajták számához igazodik, ugyanazon termék valótlan tanúsítása több darab termék forgalomba hozatala esetén is természetes egységet képez és a darabonkénti érték így összeadódik. A bűncselekmény csak akkor büntetendő, ha azt jelentős értékre vagy jelentős mennyiségre követik el. Megjegyzendő, hogy a darabszámnak nincs jelentősége abban az esetben, ha az elkövetési érték a jelentős érték kategóriáját eléri.

⁸ Békés (2013) 174. o.

⁹ Békés (2013) 178. o.

XIV.3.3. A FOGYASZTÓK MEGTÉVESZTÉSE

A fogyasztók megtévesztése bűncselekmény célja a tisztességes és megbízható áru-forgalomhoz fűződő társadalmi érdek biztosítása, továbbá a fogyasztói érdekek védelme a tisztességes és valós tájékoztatás útján, a fogyasztói döntések befolyásmentessége arra vonatkozóan, hogy kössön-e, illetve hogyan és milyen feltételek mellett kössön szerződést, gyakorolja-e valamely jogát az áruval kapcsolatban. A tényállás mindkét alapesete keretdiszpozíció, amelyet alapvetően *a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény* (Fttv.), valamint *a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény* (Tpv.) tölt ki tartalommal. Fontosnak tartom az Fttv. 3. §-a hivatkozását, amely szerint tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak minősül mindaz: a) amelynek alkalmazása során a kereskedelmi gyakorlat megvalósítója nem az észszerűen elvárható szintű szakismerettel, illetve nem a jóhiszeműség és tisztesség alapelveinek megfelelően elvárható gondossággal jár el; b) amely érzékelhetően rontja azon fogyasztó lehetőségét az áruval kapcsolatos, a szükséges információk birtokában meghozott tájékozott döntésre, akivel kapcsolatban alkalmazzák, illetve akihez eljut, vagy aki a címzettje, és ezáltal a fogyasztót olyan ügyleti döntés meghozatalára készíti, amelyet egyébként nem hozott volna meg, vagy erre alkalmas.

Az elmúlt évek során elszaporodtak az olyan rendezvények, amelyeken például koruknál fogva megtévesztésre alkalmasabb személyeket győztek meg olyan üzleti döntésről, amelynek feltételei valójában a fogyasztók számára előnytelenek: nem alkalmasak nagyobb mértékű árelőny, árkedvezmény elérésére.¹⁰ A tényállásban szereplő „különleges” kitétel arra utal, hogy az árelőny vagy árkedvezmény csak korlátozott mértékben és korlátozott ideig áll fenn, így a fogyasztónak nem áll rendelkezésére hosszabb idő az üzleti döntés átgondolásra, vagy összehasonlítások elvégzésére.¹¹ Az ilyen típusú bűncselekmény elkövetésére jellemző, hogy a szervezők azonnali döntést várnak el a fogyasztóktól, máskülönben az árelőnyt, árkedvezményt, sorsoláson való részvétel lehetőségét stb. elveszítik. Az elkövetési magatartásnak alkalmasnak kell lennie a fogyasztóban a téves feltevés kialakítására, amelynek alapján a sértett olyan magatartást tanúsít, amelyet a valós tények ismeretében nem tett volna meg.¹² A tényállás megvalósulásához nem szükséges, hogy a sértett a termékbemutatót tényleges üzleti döntést hozzon.

A második alapeset elkövetési magatartásai több fordulatban a valós vagy valótlan tény megtévesztő állítása, vagy megtévesztésre alkalmas tájékoztatás adása, amelyekben a megtévesztésre alkalmasság mint elkövetési mód jelenik meg. A megtévesztés az áru lényeges tulajdonságaira vonatkozik.

A fogyasztók megtévesztésével kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy ez keretdiszpozíció-e, vagy sem. Álláspontom szerint a 417. § (1) és (2) bekezdése is úgy kerül megfogalmazásra, hogy a törvényi tényállás leíró jellegű, így nem tekinthető keretdiszpozíciónak, a tényállásból a más normára való hivatkozás hiányzik. Erre tekintet-

¹⁰ MISKOLCZI (2008) 127–146. o.

¹¹ BÉKÉS (2013) 180. o.

¹² FILÓ (2015) 165–172. o.

tel a törvényi tényállás értelmezésekor az e fejezethez tartozó normák háttérjogszabályaira történő hivatkozás aggályosnak tekinthető.

További kérdésként merül fel, hogy a 417. § (2) bekezdése szerinti fogyasztók megtévesztése, amikor az elkövető az áru lényeges tulajdonsága tekintetében valótlan tény vagy valós tény megtévesztésre alkalmas módon állít, vagy megtévesztésre alkalmas tájékoztatást ad, úgy a csalás megállapítása lehetséges-e, vagy sem. A kérdés felvetése már csak azért is érdekes, mert a fogyasztók megtévesztése nem célzatos bűncselekmény. A védett jogi tárgyak különbözőségéből adódik, hogy a halmozat valóságos lehet, amennyiben nem állnak a csalással a specialitás viszonylatában. Álláspontom szerint azonban a jogtalan haszonszerzési szándék hiánya, továbbá a bűncselekmény alaki jellege folytán (nincs a bűncselekménynek vagyoni hátrányként vagy kárként megjelölt eredménye) nem állapítható meg a specialitás, azonban a család súlyosabb büntetés esetén konzumálja a bűncselekményt.

Fel kell hívni továbbá a figyelmet a fogyasztók megtévesztésénél az alábbi fogalmak jelentéstartalmának meghatározására. A törvény ugyanis meghatározza, hogy mi az áru lényeges tulajdonsága, de nem beszél arról, hogy milyen mérték után beszélhetünk különleges árkedvezményről, árelőnyről és mekkora esélyt jelent a nyerési esély. Ezeknek a fogalmaknak a meghatározását a bírói jogalkalmazásra bízta, amely akár megfelelő jogalkotási megoldás is lehetne, ha a bűnügyi statisztika szerint három év alatt nem tizenhárom esetet regisztrálhattunk volna összesen.

Az elkövetési magatartások mindegyikét az áru értékesítése érdekében követi el a tettes, így a tényállás célzatos. A jogalkotó vagyilagosan határozta meg, mi az a társadalomra veszélyességi szint, amely a büntetőjog ultima ratiós jellegével és az állam büntetőjogi igényével már összeegyeztethető. A tettes vagy nagy nyilvánosság előtt, vagy pedig jelentős értékű, illetve mennyiségű árura követi el a bűncselekményt. A meghatározás vagyilag, így a nagy nyilvánosság megállapítása esetén az érték további vizsgálata már nem szükséges.¹³ A jelentős mennyiség fogalmát a törvény nem határozza meg, így azt a mennyiség és az áru értékének szorzata adja meg. Megjegyezzük, a törvény így biztosítja, hogy a csekély forgalmi értékkel rendelkező, de nagy számban eladott áru – amely természetes egységet képez – vonatkozásában is fennálljon a büntetőjogi védelem.

A bűncselekmény rendbelisége alapesetenként eltérő. Az első alapesetben a rendbeliség a termékbemutatók számához igazodik azzal, hogy azonos termékbemutatók többszöri ismétlése folytatólágosságot alapít; míg a második alapesetben az áruk fajtái, az eltérő áruféleségek száma határozza meg a rendbeliséget. Utóbbihoz hozzá kell tenni, több esetben tapasztalható, hogy az adott árunak vannak különböző specifikációi (például számítógép, háztartási elektromos berendezés, autó), amelyek azonos árunak tekintendők.¹⁴ Lehetséges, hogy több termék ugyanazon kollektívba tartozik, ami nem szintén nem alapozza meg a többrendbeliséget. Azonos áru több helyen történő egyidejű reklámozása természetes egységet képez, ha a megtévesztő információirtalom azonos a különböző reklámokban.

¹³ MADAI (2008) 105–112. o.

¹⁴ MOLNÁR (2009) 60. o.

A tényállást a csalástól szükséges elhatárolni. A jelen tényállás nem speciális a csaláshoz képest, de előbbre hozott védelmet ad. Csalást abban az esetben kell megállapítani, amennyiben mindkét tényállás elemei maradéktalanul megvalósultak, azonban a csalás súlyosabban büntetendő, így a jelen tényállás a csaláshoz képest látszólagos alaki halmazatban háttérbe szorul.¹⁵ A tényállás valóságos halmazatban állhat a fogyasztókat megtévesztő más tényállásokkal a tényállási elemek eltérésére és a védett jogi tárgy különbözőségére tekintettel.

XIV.3.4. A VERSENYTÁRS UTÁNZÁSA

A versenytárs utánzása bűncselekmény – szemben a fogyasztók megtévesztésével – elsődlegesen nem a fogyasztók védelmére szolgál. A jogalkotó célja a piacgazdaság szereplőinek védelme, a versenytársak tisztességes piaci részvételének biztosítása. A tényállás háttérjogsabályát a Tpv. jelenti.

A tényállás megértésének alapjául szolgál a védeni kívánt igazgatási norma, amely a Tpv. 6. §-a: „Tilos az árut, szolgáltatást (a továbbiakban együtt: áru) a versenytárs hozzájárulása nélkül olyan jellegzetes külsővel, csomagolással, megjelöléssel – ideértve az eredetmegjelölést is – vagy elnevezéssel előállítani vagy forgalomba hozni, reklámozni, továbbá olyan nevet, megjelölést vagy árujelzőt használni, amelyről a versenytársat, illetőleg annak áruját szokták felismerni.” A tényállás szerinti áru a külső megjelenése, csomagolása, tulajdonsága vagy elnevezése alapján annyira egyedi és jellegzetes, hogy arról a fogyasztók és a versenytársak magát az árut és nem mellékesen a gyártót, forgalmazót, szolgáltatót (versenytársat) egyértelműen fel tudják ismerni. A bűncselekmény társadalomra veszélyessége abban áll, hogy az ilyen jellegzetesség megszerzéséhez és fogyasztó általi megismertetéséhez drága és hosszadalmas piaci bevezetésen keresztül vezetett az út, például reklámkampányokkal. A bűncselekmény elkövetője ezt akarja mind időben és költségben megtakarítani.¹⁶

Számos terméket ismerünk, amelynek a formaterve egyedi, így a gyártója piaci előnnyel tudja azt értékesíteni. Ilyenre példa egy személygépkocsi formája, egy divatmárka termékeinek jellegzetes szabása, anyagválasztása. Ezek az ismertetőjegyek egyediek és csak arra a gyártóra vagy árura jellemzőek, ezáltal képesek a fogyasztóban a képzettársításra. Az elkövetés diszpozíciószerűsége szempontjából az számít, hogy a csomagolás anyaga, színválasztása, formája stb. önmagában a terméket egyedileg beazonosíthatóvá teszi, megkülönböztetve más termékektől, szolgáltatásoktól.

Természetesen előfordulhat, hogy az elkövető egyidejűleg sérti az áru megjelölését és csomagolását, külső vagy belső tulajdonságát, illetve bármely más ismérvet. Az ilyen halmozódásnak nincs jelentősége a tényállásszerűség szempontjából. Megjegyzem, hogy a jellegzetességek egyikének sem kell oltalom alatt állnia a diszpozíciószerűséghez. A védeni kívánt áru minősége nincs kihatással az elkövetésre. A korábbi bűncselekmény elkövetési magatartásait az 1978. évi Btk. 1998., majd

¹⁵ TÓTH (2002) 465. o.

¹⁶ BÉKÉS (2013) 191. o.

2011. évi módosítása kiszélesítette, amelyet a jelen tényállás is tartalmaz. A jogalkotói cél az volt, hogy ne csupán a forgalomba hozatal legyen büntetendő, hanem az azt megelőző tevékenységek is, amelyek egyébként előkészületi jellegűek a forgalomba hozatalhoz képest. Így az előállítás, megszerzés és tartás is büntetendő, utóbbi kettő azonban csak akkor, ha azt forgalomba hozatal céljából követik el.

Az egyes elkövetési magatartások kísérlete értelmezhető, így az előállítás kísérletét jelenti azon munkafolyamatok tanúsítása, amelyeknél az áru mint késztermék nem jön létre, de például a termék gyártása már megkezdődött. Így a termékhez szükséges nyersanyagok beszerzése nem büntetendő előkészület, de a gyártósor beindítása – amelynek közvetlen eredményeként a késztermék létrejön – már kísérletet valósít meg. A megszerzés és tartás érdekében például a megrendelés leadása kísérletnek minősül. A forgalomba hozatal azzal válik befejezetté, hogy a termék a kereskedelmi forgalomba bekerül. De a forgalomba hozatal kísérlete csak akkor állapítható meg, ha a többi előzetes elkövetési magatartás nem állapítható meg, máskülönben azok közül a legkésőbbi befejezett alakzatért felel az elkövető.

A bűncselekmény az áruval érintett versenytársak számához igazodik, így az azonos versenytárs több árujára való elkövetés természetes egységet képez. A cselekmény alternatív bűncselekmény, így minden más bűncselekmény esetében, tekintet nélkül a büntetési tételre, a másik bűncselekményt kell megállapítani.

XIV.4. DE LEGE FERENDA JAVASLATOK

XIV.4.1. A FOGYASZTÓ FOGALMA

Jelen tanulmány szinte minden mondatában szerepel a fogyasztó kifejezés, ahogy a Btk. XLII. fejezet elnevezésében is szerepel a fogyasztó. A Btk. azonban nem definiálja a fogyasztó fogalmát, de érdemes megfigyelni, hogy tényállási elemként sem szerepel a fejezet egyik törvényi tényállásában sem. A problémafelvetés lényege tehát, hogy *ki* a fogyasztó, akinek az érdekeit védjük, illetve a tényállások értelmezésénél *kinek* az érdekeire kell tekintettel lenni. Könnyű megoldást jelenthet a keretdiszpozíciós jellegre való hivatkozás, és rögtön segítségül hívhatjuk az Fgytv. fogalmát a fogyasztóról. E szerint a fogyasztó önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy. A Tpfvtv. fogalma lényegében ezzel megegyező. A fogyasztónak ilyen értelemben vett alkalmazása azonban olyan jelentősen szűkítené le az egyes bűncselekmények alkalmazási körét, ami nyilvánvalóan ellentétes a jogalkotói szándékkal. Nem nehéz belátni ugyanis, hogy a fogyasztó nem csupán az a személy, aki a végterméket használja, elhasználja vagy a szolgáltatást igénybe veszi. Nehezen lehetne ugyanis meggyőzni a lisztet felhasználó péket, hogy ő a csalárd malommal szemben nem fogyasztó, hanem csak a kisközértben vásárló nyugdíjas, aki a rossz minőségű kenyeret megvásárolja. A probléma tehát az, hogy a háttérnormák csak a közvetlen fogyasztóról szólnak, a büntetőjogi védelmet viszont a további feldolgozásra való termék vagy szolgáltatás beszerzésére is érteni kell. Ez az értelmezés azonban legfeljebb teleologikus módszer alapján érhe-

tő el, ugyanis a tételes szöveg erről nem szól, a keretdiszpozíciót kitöltő normaanyag pedig contra legem alkalmazást tesz szükségessé.

XIV.4.2. A ROSSZ MINŐSÉG

A rossz minőségű termék forgalomba hozatala esetén a jogalkotó igyekezett meghatározni, hogy mit jelent a rossz minőség. Teljes mértékben igazat kell adni *Karsai Krisztinának*, hogy a Btk. 415. § (6) bekezdésében lévő meghatározás jelentős teret ad a jogalkotó szubjektumának.¹⁷ Az értelmezés ugyanis úgy szól, hogy rossz minőségű a termék, ha jogszabályban előírt biztonságossági vagy minőségi követelményeknek nem felel meg, de ilyen előírás hiányában akkor, ha a termék rendeltetésszerűen nem használható, vagy használhatósága jelentős mértékben csökkent. Ez utóbbi két kitétel úgy tűnik, hogy egyértelmű, azonban az első fordulattal együtt értelmezve valójában igenis megtévesztő. A rendeltetésszerű használat ugyanis akkor állapítható meg, ha van például szabvány az adott termékre; de ha van szabvány, akkor az az első fordulat szerinti jogszabályban leírt minőségi követelményt jelenti. Ebből az következik, hogy a rendeltetésszerű használatot szabvány hiányában kell megállapítani, így ennek eldöntése a bírói és a szakértői kompetencia metszéspontjába tartozó, nehezen eldönthető kérdés marad. Lehetséges, hogy ezen értelmező rendelkezés nem állná ki a normavilágosság alkotmánybírói kontrollját.

XIV.4.3. A FOGYASZTÓI CSOPORTOK

Veres Zoltán a fogyasztói csoportok szervezésének kriminalizációs kérdéseit vetette fel tanulmányában.¹⁸ Finoman ugyan, de hibáztatja a jogalkotót, hogy a fejezetben lévő bűncselekmények mellett a valós problémát jelentő fogyasztói csoportok működésére, szervezésére nem volt tekintettel és nem alkotott megfelelő bűncselekményi tényállást erre. Figyelmét azonban elkerülhette, hogy a fogyasztók megtévesztése kifejezetten a szervezett termékbemutatók különleges árkedvezményt vagy nyeresési esélyt megtévesztésre alkalmas módon történő közlésén alapul, míg a jogtalan haszonszerzés iránti célzat és a sértett megtévesztése a csalás megállapítására lehet alkalmas. Nehéz tehát azt mondani, hogy a büntetőjog ne adna védelmet a fogyasztóknak, legfeljebb ez a jogág a vagyoni jogokat érintő sérelem jogtárgyán keresztül közelíti meg a kérdést. Úgy vélem, hogy ez a szemlélet helyes, hiszen az üdvözlendő a jogalkotó részéről, ha minél kisebb lehetőséget ad a valóságos alaki heterogén halmaz megállapítására.

¹⁷ KARSAI (2011) 81. o.

¹⁸ VERES (2012)

XIV.5. FELHASZNÁLT IRODALOM

- BÉKÉS Ádám (2013) „A fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények” In: *Új Btk. Kommentár. 8. kötet* (főszerk. Pólt Péter). Nemzeti Közszerológálati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013
- Bűnügyi Statisztikai Rendszer*. Belügyminiszterium Koordinációs és Statisztikai Osztálya, bsr.bm.hu
- FILÓ Mihály (2015) „A fogyasztók megtévesztése – gondolatok a büntetőjogi jogtárgy-védelem határaitól” In: *Multidiszciplináris kihívások – Sokszínű válaszok. 5. kötet 3. rész: A fogyasztók etikai és jogi védelme* (szerk. Hamar Farkas – Hámori Antal). Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest, 2015. 165–172. o.
- KARSAI Krisztina (2011) *Fogyasztóvédelem és büntetőjog*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2011
- MADAI Sándor (2008) „Fogyasztóvédelmi büntetőjog? Megjegyzések a fogyasztók érdekeit sértő, megtévesztő típusú bűncselekmények szabályozásához” In: *A fogyasztóvédelem új irányjai az elméletben és a gyakorlatban* (szerk. Szikora Veronika). Konferenciakötet, Debrecen, 2007. május 17–18. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 2008. 105–112. o.
- MISKOLCZI Bodnár Péter (2008) „A fogyasztók megtévesztésének egyes kérdései a GVH gyakorlatában” In: *A fogyasztóvédelem új irányjai az elméletben és a gyakorlatban* (szerk. Szikora Veronika). Konferenciakötet, Debrecen, 2007. május 17–18. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 2008. 127–146. o.
- MOLNÁR Gábor (2009) *Gazdasági bűncselekmények*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2009
- PÉTER Judit (2000) „A fogyasztóvédelmi szabályozás és a büntetőjog kapcsolata” *Belügyi Szemle*, 2000/6. 64–70. o.
- TÓTH Mihály (2002) *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*. KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest, 2002
- VERES Zoltán (2012) „A fogyasztók védelmét szolgáló tényállások a jelenlegi Btk.-ban és az új Btk. tervezetében – különös tekintettel a fogyasztói csoportok szervezésével kapcsolatos kriminalizáció kérdésre” *Fogyasztóvédelmi Szemle*, 2012. http://www.fvszemle.hu/aktualis_szam/2012_majus/paragrafus/a_fogyasztok_vedelmet/